

aparata detaljno je analiziran, teorijske i strateške zamisli protuosmanske obrane jasno su konceptualizirane i prezentirane, a načela funkcioniranja obrane u praksi kvalitetno razrađena i opisana, čime su uvelike upotpunjena dosadašnja istraživanja te teme.

Zaključno, knjiga Nataše Štefanec predstavlja, u hrvatskoj historiografiji, dosad najiscrpniju analizu procesa razvoja vojnokrajškog sustava do sabora u Brucku na Muri 1578., te će zasigurno biti nezaobilazna svakome tko se bude bavio ili odluči baviti vojnom, staleškom i upravnom problematikom Vojne krajine i Hrvatsko-slavonskoga Kraljevstva u ranome novom vijeku pa i dalje.

Damir Stanić

Novo kritičko izdanje *Života Bazilijeva*

Ihor Ševčenko (ur.), *Chronographiae quae Theophanis Continuati nomine fertur liber quo Vita Basilii imperatoris amplectitur.*

Berlin: De Gruyter, 2011., 55 + 503 str.

Put do novog kritičkog izdanja *Vita Basilii* bio je u najmanju ruku trnovit. Prije Ihora Ševčenka tom su poslu redom pristupali ili su to namjeravali Carl de Boor, H. G. Nichols, Oktawiusz Jurewicz, John Wortley i Friedrich Lapp. Nijedan od njih nije uspio pothvat privesti kraju. Najbliži tome bio je de Boor, a upravo na njegovoj ostavštini dobrim je dijelom nastalo ovo kritičko izdanje. U nedostatku novog, povjesničari i ostali istraživači služili su se starijim izdanjima, u prvom redu onim koje je 1838. priredio Immanuel Bekker u sklopu slavne serije *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae*. Bekker je objavio zbirku carskih biografija kojoj je dao naziv Teofanov Nastavljač (*Theophanes Continuatus*). Kako navodi Ševčenko, *VB* je tako postao peta knjiga Teofanova Nastavljača čime je stvoren dojam da se radi o integralnom dijelu zbirke carskih biografija (str. 3*). Moguće je da se željom za stvaranjem dojma kontinuiranog narativa vodio tvorac *Vat. gr. 167*. Taj rukopis, nastao početkom 11. stoljeća, najstariji je prijepis „Teofanova Nastavljača“, a samim time i *VB*. Tekst rukopisa podijeljen je u tri dijela: 1) od Lava V. do Mihaela III.; 2) vladavina Bazilija II.; 3) od Lava VI. do Romana II. Međutim, posve je evidentno, navodi Ševčenko, da je *VB* sastavljen neovisno od drugih carskih biografija. U usporedbi s njima, *VB* je mnogo duži, njegov ton je više propagandni, a žanrovski je mješavina biografije, hagiografije i *basilikos logos*, tj. enkomija izgovaranih caru u posebnim prigodama (str. 4*).

S prijevodima *VB* također nije bilo mnogo uspjeha. Jedini potpuni suvremeni prijevod prije Ševčenkovog bio je Breyerov na njemački jezik (L. Breyer, *Vom Bauernhof auf den Kaiserthron: Leben des Kaisers Basileios I., des Begründers der Makedonischen Dynastie*, Graz, 1981). Ostali prijevodi bili su fragmentarni. Mahom su prevedeni dijelovi interesantni za povijest područja na kojem se govori jezik (ili jezici) prijevoda, kao što je to slučaj sa serijom *Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije* gdje su objavljeni samo dijelovi vijesti koje *Vita* donosi o Hrvatima, Srbima i ostalim stanovnicima istočnojadranskih sklavinja (sv. II, str. 79-80).

Naravno, svi ti prijevodi temeljeni su na Bekkeru. Osnovnim problem s Bekkerovim izdanjem je u tome što nije napravljeno prema *Vat. gr. 167*, tj. najstarijem rukopisu s tekстом „Teofanova Nastavljača“, već je zasnovano na svojevrsnom hibridu izdanja koja su objavili Leo Allatius (1653.) i François Combefis (1685.). Allatius je svoje izdanje priredio na temelju *Barberinianus gr. 264*, a Combefis je koristio *Barberinianus gr. 232*. Međutim, oba rukopisa su tek apografi nastali upravo u 17. stoljeću kao kombinacija *Vat. gr. 167* i djela drugih bizantskih autora, npr. Teofana, Ivana Skilice, Ane Komnene itd. Zbog toga je tekst *VB* iz *Vat. gr. 167* u svim izdanjima, od Allatiusa i Combefisa do Bekkera, bio protkan fragmentima preuzetima prvenstveno od Skilice, odnosno dijelovima teksta koji mu ne pripadaju. Cijeloj zbrci sigurno je pridonijela činjenica da je sam Skilica umetnuo dijelove *VB* u svoje djelo.

Ševčenko je de Boorovu ostavštinu otkrio 1975. godine. Otkriće materijala za koje je smatrano da su izgubljeni, uključujući i neobjavljeni nacrt kritičkog izdanja *VB*, vrlo je brzo obznanio znanstvenoj javnosti. Tako je Breyer svoj prijevod na njemački nadopunio nekim Ševčenkovim opaskama iznesenima 1977. na konferenciji u Bariju. Samo kritičko izdanje pripremano je preko trideset godina. Nažalost, Ševčenko je preminuo prije objave. U trenutku smrti, većinu posla je dovršio. Dijelove koji su nedostajali, cijeli uvod i dio poglavlja o tekstualnoj transmisiji, pridodali su C. Mango, S. Serventi, L. Pierahi i T. Cerbu (str. X). Konačni rezultat cijelog pothvata je kritičko izdanje s prijevodom na engleski jezik u potpunosti očišćeno od posuđenica iz djela Ivana Skilice. Temeljeno isključivo na *Vat. gr. 167*, ono se na više od 500 mjesta razlikuje od Bekkerovog izdanja (str. 32). Grčki tekst i njegov prijevod na engleski popraćeni su detaljnim kazalima (str. 341-501).

Što se tiče vijesti o istočnojadranskim sklavinijama, razlika između Bekkera i Ševčenka nema. Dakle, *Vat. gr. 167* donosi vijesti: o otpadništvu od bizantske vlasti „Skita naseljenih u Panoniji, Dalmaciji i dalje“, tj. Hrvata, Srba, Zahumljana, Travunjana, Kanalita, Dukljana i Rentana/Neretljana (gl. 52); o napadu Saracena na dalmatinske gradove s naglaskom na Dubrovnik (gl. 53); o povratku „Hrvata, Srba i ostalih“ pod vlast bizantskog cara (gl. 54); o osvajanju Barija (gl. 55). Stoga se može zaključiti da Ševčenkovo izdanje niti oduzima, niti dodaje poznavanju prošlosti istočnojadranskih sklavinija. *VB* će unutar hrvatske medievistike vjerojatno zadržati status drugorazrednog vrela koje služi prvenstveno kao potkrjepa naseljavanja Hrvata u Panoniju i ostalih vijesti koje u manje-više sličnom obliku donosi *De administrando imperio*. Koliko god takav tretman bio nepravedan, on je realan zbog prevladavajuće usredotočenosti hrvatskih povjesničara na teme koje se tiču nacionalne povijesti. Zbog toga je *DAI*, tj. njegovi dijelovi, vrela koje je hrvatska medievistika vjerojatno najviše analizirala, dok su ostala Porfirogenetova djela ostala u sjeni „dalmatinskog *dossiera*“.

Široj javnosti ovim je kritičkim izdanjem i popratnim engleskim prijevodom panegirika Bazilijevoj vladavini pružen još bolji uvid u sustav bizantske propagande. Djela kao što je *VB* ipak su prije svega služila tome. Također, ako se u obzir uzme nedavni izlazak engleskog prijevoda *De ceremoniis aulae Byzantinae* (A. Moffatt, M. Tall, *Constantine Porphyrogenetos, The Book of Ceremonies; with the Greek edition of the Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* (Bonn, 1829), Canberra, 2012.), nemoguće se oteti dojmu da je interes za djela koja se uvriježeno pripisuju Konstantinu VII. Porfirogenetu dobio novi poticaj.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 45

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2013.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 45

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Damir Boras

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek),
Hrvoje Petrić (rani novi vijek), Željko Holjevac (moderna povijest),
Tvrтко Jakovina (suvremena povijest), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest), Zrinka
Blažević (teorija i metodologija povijesti)

Međunarodno uredničko vijeće / International Advisory Board

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nada Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama/The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Ivanka Cokol

Boris Bui

Lektura

Julija Barunčić Pletikosić

Tisak

Zrinski d.d. Čakovec

Naklada

300 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*